

Despre limbaj si afazie

Limbajul este un *fenomen deosebit de complex* care a preocupat de multă vreme pe oamenii de știință din cele mai variate domenii. Fiind prin natura sa un proces prin excelență psihologic, limbajul este în primul rând obiectul de cercetare al psihologiei.

Constituind una din manifestările esențiale ale viații psihice ale omului, *limbajul* este totodată una din trăsăturile sale caracteristice, distinctive, în raport cu celelalte viețuitoare. Omul este singura ființă vorbitoare. Fără limbaj nu poate fi concepută nici existența omului ca ființă socială, nici existența societății însăși.

În procesul comunicării, oamenii folosesc variate mijloace de comunicare, dintre care sunt *neverbale* (acțiuni concrete cu obiectele, gesturile și mimica), iar altele *verbale* (sonore, grafice). Mijloacele verbale (și în primul rând cele sonore) au dobândit un rol fundamental în comunicarea interumană. Ansamblul mijloacelor verbale de comunicare constituie fenomenul *limbă* care este prezent numai în societatea umană.

Limbajul este o formă specifică de activitate umană prin care se realizează comunicarea dintre oameni. Nu orice proces de comunicare între oameni poate fi considerat limbaj în sensul propriu al cuvântului. În accepția sa strictă, termenul de limbaj se referă la comunicarea verbală.

În terminologia științifică, acest termen desemnează capacitatea cu care este înzestrată orice ființă umană normală, constituită de a învăța și de a folosi unul sau mai multe sisteme de semne verbale pentru a comunica cu semenii săi, de a-și reprezenta lumea. În concepția lui Jacques Piaget (1946) ființa umană este înzestrată cu puternice capacități funcționale ce fac posibilă emergența unei funcții simbolice generale, din care limbajul nu ar fi decât un aspect.

Limbajul este o activitate umană de comunicare prin intermediul limbii. Dar natura limbajului, respectiv a limbii, nu poate fi elucidată fără să se precizeze care este conținutul comunicării verbale. Deși limbajul se află în relații strânse cu toate procesele și însușirile psihice ale omului, inclusiv cu cele mai simple (senzațiile și percepțiile), totuși cercetările psihologice au stabilit de multă vreme că principalul conținut al comunicării verbale îl formează gândirea.

Tulburări ale limbajului (afazia) oral sau scris ca urmare a unor leziuni a emisferei cerebrale dominante

Laturizarea caracteristică anatomofuncțională rezultând din asimetria celor două emisfere cerebrale, numită și dominanța cerebrală sau specializare emisferică deși

asimetrică a fost găsită în regiuni ale diencefalului și mezencefalului. Punerea în legătură a unei tulburări a limbajului fără tulburarea comprehensiunii, cu o leziune care afectează la baza celei de-a treia circumvoluțiuni frontale, apoi punerea în legătură a unei tulburări ale comprehensiunii fără tulburări circulatorii, cu o leziune către partea posterioară a primei circumvoluțiuni temporale, urma să conducă la o concepție asociaționistă a diferitelor forme de afazie, după un model produs de L. Lichtheim (1885). Acest model, criticat sau criticabil, propune o reperare semiologică eficace și o terminologie general acceptată.

Ariile lui *Broca* și *Wernicke* sunt considerate sediul imaginilor motrice și auditive ale cuvintelor; aria lui Wernicke este legată printr-un fascicol asociativ de aria lui Broca, pe care o controlează. O leziune care afectează una sau alta din cele două arii se află la originea uneia sau alteia din cele două forme cronice de afazie.

- Afazia lui Broca : definită prin tulburări ale producerii limbajului (perturbări articulatorii, stereotipuri, reduceri și chiar suprimări ale discursului) caracterizată și printr-o comprehensiune verbală prezervată sau cel puțin alterată numit inițial *afemie* și *afazie motorie*. ; e legată de o leziune a porții postero-inferioare (sau bază) a celei de-a treia circumvoluțiuni frontale, numită aria lui Broca. Sediul acestei leziuni la nivelul emisferei stângă l-a condus pe P. Broca la descoperirea laterizării cerebrale, descoperire atribuită lui *M. Dax*.
- Afazia lui Wernicke.: definită printr-o tulburare a comprehensiunii limbajului, caracterizată și de absența tulburărilor articulatorii și de prezența parafaziilor, chiar a unui *jargozofazii*, numită și afazie senzorială; legată de o leziune a părții posterioare a primei circumvoluțiuni temporale, numită aria lui Wernicke. Pornind de la aceste tulburări afazice, Wernicke a propus un model al funcționării cerebrale, pe bază anatomică, sursă a tuturor interpretărilor asociaționiste în neuropsihologie.

O leziune care afectează ambele arii se află la originea unei afazii globale, definită prin tulburări articulatorii, și de comprehensiune majoră; o leziune care afectează fascicolul de legătură dintre cele două arii produce o afazie de condiție în care tulburarea de repetiție nu se asociază cu tulburarea de comprehensiune. Fiecare dintre cele două arii trebuie legate de un centru al ideilor, ipotetic din punctul de vedere anatomic, dar necesar din punct de vedere funcțional pentru elaborarea și comprehensiunea discursului. O leziune între acest centru și aria lui Broca produce afazia *transcorticală motorie*, marcată printr-o producție verbală redusă, fără tulburări de repetiții; o leziune între centru și aria lui Wernicke produce afazia *transcorticală senzorială*, marcată printr-un discurs parafratic, tulburări de comprehensiune fără tulburări de repetiții. Fiecare dintre cele două arii este legată de un sistem motor-efector pentru aria lui Broca, de un sistem auditiv receptor pentru aria lui Wernicke; o leziune poate afecta fiecare dintre

aceste legături responsabile respectiv de o anarhie pură sau de o surditate verbală, fără ca vreuna să afecteze limbajul.

La această schemă trebuie adăugate ariile considerate ca sediu al imaginilor vizuale și grafice ale cuvintelor care permit explicarea agrafiilor. Un asemenea model nu permite luarea în considerare a afaziilor rezultate din leziuni ale *structurilor anatomice subcorticale* (talamus, capsulă internă, striatum) și numite afazii subcorticale. Ele nu permit nici explicarea sau localizarea unei forme frecvente de afazie caracterizată prin dificultatea de a denumi (lipsa cuvântului) și calificată afazie amnezică. Un asemenea tip de afazie, precum și condițiile de producere a tulburărilor afazice au justificat alte interpretări: modelul funcțional și ierarhic care deosebește limbajul automat și limbajul propozițional sau voluntar; modelul global, care încearcă să izoleze o tulburare centrală, comună tuturor formelor de afazie. Totuși este periculos ca afazia să fie considerată o singură unitate; singură acoperă de fapt diversele alterații care pot afecta procesele multiple aflate la originea producerii și comprehensiunii limbajului oral și scris.